

UNIwersytet
Warszawski

WYDZIAŁ PRAWA
I ADMINISTRACJI

Wydział Prawa i Administracji
Katedra Prawa Rolnego i Systemu Ochrony Żywności

Warszawa, 5 listopada 2023 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr. Adriana Jaworskiego
pt. *Ochrona indywidualnego gospodarstwa rolnego w postępowaniu restrukturyzacyjnym*
przygotowanej na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego
pod kierunkiem
promotora dr. hab. Teresy Kurowskiej oraz promotora pomocniczego dr. Pawła Gały

1. Podstawa przygotowania i cel recenzji

Podstawą sporządzenia niniejszej recenzji jest uchwała Nr 57/2023 Rady Naukowej Instytutu Nauk Prawnych Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach z 30.05.2023 r. w sprawie wyznaczenia recenzentów, powołania komisji egzaminacyjnej oraz powołania komisji doktorskiej w przewodzie doktorskim mgr. Adriana Jaworskiego.

Celem recenzji jest weryfikacja, czy przedstawiona przez Doktoranta rozprawa spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim wskazane w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1789 ze zm.) w związku z art. 179 ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r., Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1669 ze zm.).

Przedmiotem recenzji jest ocena czy przedstawiona rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz czy potwierdza ogólną wiedzę teoretyczną Doktoranta oraz jego umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. W szczególności przedmiotem recenzji jest ocena trafności wyboru tematu, zastosowanej metodologii, konstrukcji i treści merytorycznej rozprawy, a także jej strona formalno – redakcyjna.

UNIwersytet
Warszawski

WYDZIAŁ PRAWA
I ADMINISTRACJI

Wydział Prawa i Administracji

Katedra Prawa Rolnego i Systemu Ochrony Żywności

2. Ocena trafności wyboru tematu i wartości naukowej rozprawy

Przedmiotem badań w recenzowanej rozprawie jest sytuacja prawna właściciela indywidualnego gospodarstwa rolnego w postępowaniu restrukturyzacyjnym. Temat odpowiada kryteriom stosowanym przy doborze zadania badawczego celem przygotowania rozprawy doktorskiej. Chodzi o właściwą rangę naukową podjętego problemu oraz teoretyczne i praktyczne zastosowanie dokonanych ustaleń. W dotychczasowej literaturze prawniczej brak jest monograficznego, pogłębionego opracowania nie tylko problematyki prawnej ochrony gospodarstw rolnych w postępowaniach restrukturyzacyjnych, ale również opracowania poświęconego zagadnieniu restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne. Przedstawiona do recenzji praca wypełnia zatem lukę w dotychczasowej literaturze prawniczej stanowiąc wkład w (poprawne logicznie i użyteczne) spozycjonowanie tytułowego postępowania restrukturyzacyjnego w odniesieniu do gospodarstw rolnych.

Ochrona gospodarstw rolnych w postępowaniach restrukturyzacyjnych i związane z tym problemy stanowią zagadnienie istotne dla nauki prawa, a nadto mają wysoki walor praktyczny z punktu widzenia zarówno podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne, jak również z punktu widzenia innych uczestników obrotu wchodzących w relacje prawne z rolnikami.

Istotną wartością przedstawionej do recenzji rozprawy jest osadzenie zawartych w niej rozważań w społecznych (prawnych i ekonomicznych) uwarunkowaniach prowadzenia działalności rolniczej narażonej na szczególnego rodzaju ryzyka, wśród których Autor zwraca szczególną uwagę na stanowiące częstą przyczynę występowania sytuacji kryzysowych w gospodarstwach rolnych ryzyka leżące poza jakąkolwiek kontrolą rolnika (s. 129 i n.). Powodzenie działalności rolniczej uzależnione jest nie tylko od ryzyka wynikającego z sytuacji rynkowej, ale także od zagrożeń wynikających z często niemożliwych do zapobieżenia czynników naturalnych takich jak zjawiska atmosferyczne, czy przebiegające coraz dynamicznie zmiany klimatyczne. Wynik ekonomiczny działalności

UNIwersytet
Warszawski

WYDZIAŁ PRAWA
I ADMINISTRACJI

Wydział Prawa i Administracji

Katedra Prawa Rolnego i Systemu Ochrony Żywności

rolniczej uzależniony jest przebiegu stanowiących istotę, a zarazem pozostających jedynie częściowo pod kontrolą rolnika procesów biologicznych. W konsekwencji problemy rolników z wypełnianiem zobowiązań pieniężnych często nie wynikają z błędnych decyzji gospodarczych, a z przyczyn zupełnie od nich niezależnych. Na wynik ekonomiczny działalności rolniczej wpływają także coraz liczniejsze i coraz bardziej rygorystyczne wymagania dotyczące sposobu prowadzenia tej działalności podyktowane przykładowo troską o stan środowiska naturalnego, ochronę przyrody, ochronę zasobów wodnych, czy też innych dóbr publicznych o podobnym charakterze. Wymienione czynniki powodują, że rolnictwo wymaga szczególnego traktowania w systemie prawnym – także w wymiarze analizowanej w recenzowanej pracy problematyki restrukturyzacji zadłużenia gospodarstw rolnych.

3. Konstrukcja pracy

Konstrukcja recenzowanej rozprawy nie budzi poważniejszych zastrzeżeń. Struktura pracy jest przejrzysta i łatwa do zrozumienia. Rozprawa składa się ze spisu treści, dziewięciu rozdziałów w tym rozdziału wprowadzającego oraz podsumowującego. Analiza prowadzona w poszczególnych rozdziałach została usystematyzowana w podrozdziałach i jednostkach redakcyjnych niższego rzędu (punktach i podpunktach). Taki podział znakomicie ułatwia czytelnikowi „odnalezienie się” w tekście i zapewnia komunikatywność prowadzonych rozważań, które w innym wypadku, przy wielostronicowych i wielowątkowych rozważaniach, straciłyby walory poznawcze. Czytelnik nie ma żadnych trudności w ustaleniu, czego dotyczą dane rozważania i dlaczego znajdują się właśnie w tym a nie w innym miejscu monografii. Umożliwia to szybkie znalezienie czy powrót do poszukiwanej informacji. Za nie całkiem zręczne należy uznać zamieszczenie w Rozdziale V poświęconym przede wszystkim zagadnieniom ustrojowym organów prowadzących postępowania restrukturyzacyjne, dość rozbudowanych rozważań na temat pomocy publicznej jako instrumentu restrukturyzacji gospodarstw rolnych. Rozważania zawarte w tej części Rozdziału V (ss. 190-206) jak się wydaje powinny raczej stanowić część wprowadzającą do problematyki szerzej analizowanej

UNIwersytet
Warszawski

WYDZIAŁ PRAWA
I ADMINISTRACJI

Wydział Prawa i Administracji
Katedra Prawa Rolnego i Systemu Ochrony Żywności

Rozdział VI w całości poświęconym prawnym formom udzielania pomocy publicznej w związku z restrukturyzacją zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Należy podkreślić, że poza drobną przedstawioną powyżej uwagą, układ poszczególnych rozdziałów jest poprawny. Zostały one usystematyzowane zarówno pod względem rozważań teoretycznych i aksjologicznych (Rozdział I), jak i problemowo (Rozdziały od II do IX). Logiczna kolejność rozważań, sposób prezentacji i usytuowanie poszczególnych rozdziałów nie budzą zastrzeżeń. Proporcje między poszczególnymi rozdziałami oraz ich wewnętrzna struktura są prawidłowe. Należy podkreślić, że sztuka strukturyzowania tekstu i frazowania wypowiedzi świadczy o biegłości warsztatu pisarskiego Doktoranta.

Na pozytywną ocenę zasługują także inne elementy strony „warsztatowej” pracy. Napisana jest dobrym i przystępnym językiem, choć niestety dość często występują niedokładności językowe i interpunkcyjne, których liczba przekracza przeciętną dla tego rodzaju prac miarę. Jeżeli rozprawa miałaby stać się przedmiotem publikacji książkowej, za konieczne uważam poddanie jej profesjonalnej redakcji językowej.

Zaprezentowana w pracy analiza została starannie i rzetelnie udokumentowana. Autor zebrał i przeanalizował dostępną literaturę prawniczą poświęconą omawianej problematyce. To samo należy powiedzieć o orzecznictwie. Wykorzystane w pracy źródła zostały w usystematyzowany sposób przedstawione w zamieszczonych na końcu pracy obszernych wykazach analizowanych aktów prawnych, przywoływanej bibliografii, orzecznictwa, a także innych źródeł. Praca nie zawiera jednak streszczenia (w języku polskim ani w języku angielskim). Objętość fizyczna recenzowanej pracy liczącej łącznie 463 strony świadczy, że mamy do czynienia z rozprawą doktorską znacznie przekraczającą standardy stawiane doktoratom.

UNIwersytet
Warszawski

WYDZIAŁ PRAWA
I ADMINISTRACJI

Wydział Prawa i Administracji

Katedra Prawa Rolnego i Systemu Ochrony Żywności

Logika wyvodu, umiejętności prezentacji problemów, zajęcie własnego stanowiska i jego argumentacja potwierdzają, że mgr Adrian Jaworski opanował umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

4. Przedmiot badań, cel i hipotezy badawcze

Zasadniczym przedmiotem badań w przedstawionej rozprawie jest sytuacja prawna podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne w postępowaniu restrukturyzacyjnym dotyczącym zadłużenia związanego w prowadzeniu tego gospodarstwa. Autor zadeklarował (s.29), że efektem realizacji założeń rozprawy ma być weryfikacja głównej hipotezy badawczej, w ramach której założył, że „ustawa o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne nie daje narzędzi do skutecznej restrukturyzacji, a co za tym idzie nie stanowi ochrony rolnika indywidualnego w procesie restrukturyzacji”. W moim przekonaniu, ocena spójności przywołanej hipotezy z tematem rozprawy nie prowadzi do jednoznacznie pozytywnych rezultatów. Autor, wydaje się, że ponad rzeczową potrzebę, podjął próbę wyeksponowania na wstępie głównej hipotezy badawczej, która w wielu pracach z zakresu nauk prawnych nie jest elementem niezbędnym rozprawy, zaś jej wyznaczenie może ograniczać (zawężać) pole badań i rozważań. Na podstawie lektury recenzowanej pracy mogę jednak stwierdzić, że w rzeczywistości Doktorant, zupełnie słusznie, nie czuł się nadmiernie związany dyrektywą podążania w kierunku wyznaczonym treścią hipotezy badawczej, lecz podjął kompleksowe rozważania nad istotą restrukturyzacji zadłużenia gospodarstw rolnych przede wszystkim w świetle ustawy z 9 listopada 2018 r. o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne (Dz. U. z 1019 r., poz. 33), w tym wyrażanych w tym przedmiocie poglądów doktryny i judykatury. W tym kontekście zauważalna rozbieżność pomiędzy tytułem pracy, w którym Autor obiecuje czytelnikowi analizę zagadnienia ochrony „ochrony indywidualnego gospodarstwa rolnego”, a sformułowaniem hipotezy badawczej, która dotyczy nie tyle ochrony gospodarstwa co ochrony podmiotu je prowadzącego („ochrony rolnika indywidualnego”) traci na znaczeniu.

UNIwersytet
Warszawski

WYDZIAŁ PRAWA
I ADMINISTRACJI

Wydział Prawa i Administracji

Katedra Prawa Rolnego i Systemu Ochrony Żywności

Stwierdzić zatem należy, że rzeczywiste pole badawcze jest znacznie szersze niż sugeruje to nie tylko tytuł pracy, ale i zadeklarowana na wstępie hipoteza badawcza. Jak już wspomniano główną hipotezą badawczą rozprawy jest stwierdzenie, że „ustawa o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne nie daje narzędzi do skutecznej restrukturyzacji, a co za tym idzie nie stanowi ochrony rolnika indywidualnego w procesie restrukturyzacji”. Doktorant rozszerzył tę hipotezę o stwierdzenie, że „ochrona ta powinna zostać wprowadzona w sposób kompleksowy poprzez rozróżnienie podmiotowe, to jest na podmioty prowadzące gospodarstwo rolne, które mogą uzyskać status przedsiębiorcy w rozumieniu Kodeksu cywilnego oraz na ochronę należną rolnikowi indywidualnemu” (s.29-30). Autor formułuje wstępny postulat ograniczenia stosowania szczególnych rozwiązań dotyczących restrukturyzacji zadłużenia związanego z prowadzeniem działalności rolniczej do rolników indywidualnych (s.30). Zdaniem Doktoranta pozwoliłoby to na zapewnienie spójności rozwiązań ustawowych ukierunkowanych na realizację normy wynikającej z art. 23 Konstytucji RP przewidzianych m.in. w ustawie o kształtowaniu ustroju rolnego, przepisów Kodeksu postępowania cywilnego dotyczących przywileju egzekucyjnego rolnika z rozwiązaniami przewidzianymi w ustawie o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rodzinne. Z twierdzeniem tym można jednak podjąć polemikę. Skoro bowiem Autor uznaje, że obecne rozwiązania prawne dotyczące restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne nie zapewniają wystarczającej ochrony rolników indywidualnych w postępowaniach restrukturyzacyjnych, to w jaki sposób postulowane przez Autora ograniczenie podmiotowego zakresu jej stosowania polegające na wyłączeniu z tego zakresu rolników, którzy mogą uzyskać status przedsiębiorcy w rozumieniu Kodeksu cywilnego miałyby się przełożyć na poprawę poziomu ochrony zapewnianej rolnikom indywidualnym? Bez wątplenia w takim przypadku doszłoby jedynie do pogorszenia sytuacji tych podmiotów, które prowadzą działalność rolniczą nie będąc rolnikami indywidualnymi natomiast sytuacja prawna rolników indywidualnych nie uległaby przecież zmianie. Na szczęście wskazane wątpliwości Autor wyjaśnia w Rozdziale IX, w ramach którego, formułując wnioski *de lege ferenda* wskazuje, nie tyle na konieczność

UNIwersytet
Warszawski

WYDZIAŁ PRAWA
I ADMINISTRACJI

Wydział Prawa i Administracji
Katedra Prawa Rolnego i Systemu Ochrony Żywności

ograniczenia zakresu podmiotowego stosowania ustawy o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne co na zasadność stworzenia nowego, jednolitego systemu restrukturyzacyjnego dostępnego dla ogółu podmiotów, w ramach którego postuluje przyznanie zdolności restrukturyzacyjnej rolnikom indywidualnym z jednoczesnym ustaleniem odrębnych zasad restrukturyzacji zadłużenia rolników prowadzących rodzinne gospodarstwa rolne.

5. Metodologia badań

Prawidłowy dobór metod badawczych ma kluczowe znaczenie dla analizy nakreślonego obszaru badawczego. Należy stwierdzić, że Autor dokonał poprawnego acz skromnego wyboru metod badawczych wykorzystywanych do udowodnienia postawionych hipotez. Wykorzystał do tego po pierwsze metodę analizy dogmatycznej przepisów prawa opartej na całościowej i wszechstronnej ocenie materiału normatywnego i jego wykładni. Autor posługuje się tą metodą w sposób dowodzący wysokiej umiejętności prowadzenie analizy norm prawnych. Wyznaczone przez Doktoranta pole badawcze obejmuje przede wszystkim normy prawne dotyczące restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne.

W pracy zastosowano też metodę historyczną. Wybór tej metody oceniam jako trafny, choć w dużej mierze ogranicza ona się do rozdziału drugiego. Podyktowane jest to nie tylko tematyką rozprawy, ale koniecznością ukazania poszczególnych instytucji prawnych poprzez pryzmat ich rozwoju historycznego. Metoda ta szczególnie potrzebna okazała się w Rozdziale II, w którym Autor omawia historię kształtowania się regulacji prawnych ukierunkowanych na ochronę gospodarstw rolnych, których właściciele doświadczali trudności płatniczych (s.42-44). W pracy prawniczej zastosowanie metody historycznej należy przyjąć z zadowoleniem.

W Rozdziale VII (*Restrukturyzacja w innych porządkach prawnych*) Autor posługuje się także metodą porównawczą. Ta część pracy budzi jednak pewien niedosyt. W Rozdziale VII

UNIwersytet
Warszawski

WYDZIAŁ PRAWA
I ADMINISTRACJI

Wydział Prawa i Administracji

Katedra Prawa Rolnego i Systemu Ochrony Żywności

Autor prezentuje rzetelną i należycie udokumentowaną analizę rozwiązań prawnych w zakresie postępowań restrukturyzacyjnych w wybranych porządkach prawnych (Francji, Stanów Zjednoczonych Ameryki, Szwajcarii i Ukrainy) nie wykorzystuje jednak przy tym w pełni potencjału metody komparatystycznej, jako że nie formułuje wniosków wynikających z przeprowadzonego porównania. Wprawdzie, z formalnego punktu widzenia, komparatystryka prawnicza może obejmować sam opis i analizę obcego porządku prawnego, nawet jeżeli nie porównuje się go bezpośrednio z innym porządkiem prawnym tym niemniej jednak, jak się wydaje, w przypadku recenzowanej pracy takie porównanie stanowiłoby ciekawy element wzbogacający badania dogmatyczne poświęcone analizowanym w pracy rozwiązaniom w polskim porządku prawnym, a w każdym razie mogłoby stanowić podstawę do formułowania ewentualnych uwag *de lege ferenda*. Trzeba jednak jednocześnie zaznaczyć, że tego typu analiza wiązałaby się ze znaczącym poszerzeniem i tak już bardzo szerokiego pola badawczego wyznaczonego przez Autora pracy. Być może zatem problematyką tą Autor zechce zająć się w ramach przyszłych badań naukowych stanowiących kontynuację problematyki przedstawionej rozprawy. Bardzo go do tego namawiam.

Uwaga dotycząca niewykorzystania w pełni potencjału metody prawoporównawczej nie zmienia jednak oceny, że przyjęte metody zostały prawidłowo dobrane i właściwie zastosowane, co świadczy o umiejętności Doktoranta prowadzenia samodzielnej pracy analitycznej i badawczej oraz o wymaganym opanowaniu warsztatu naukowego.

6. Merytoryczna zawartość- treść pracy

Już na wstępie tej części recenzji podkreślam, że wysoko oceniam merytoryczną stronę przedstawionej rozprawy. Praca ma jasno określony przedmiot badawczy, sprecyzowaną hipotezę badawczą, poprawną prezentację i ocenę stanu regulacji prawnej oraz konkretne postulaty zmian tej regulacji. Analityczne rozważania Doktoranta są bardzo ciekawe, merytorycznie poprawne, starannie udokumentowane i uzasadnione. Należy przy tym

UNIwersytet
Warszawski

WYDZIAŁ PRAWA
I ADMINISTRACJI

Wydział Prawa i Administracji
Katedra Prawa Rolnego i Systemu Ochrony Żywności

podkreślić, że Autor wykazał się także bardzo dobrą znajomością praktyki stosowania prawa w badanym obszarze.

Pracę otwierają zawarte w Rozdziale I (*Wstęp*) zagadnienia wstępne obejmujące określenie zakresu tematycznego i celu pracy oraz tła badawczego, a także przyjętych metod badawczych, układu rozprawy oraz hipotezy badawczej. Za punkt wyjścia rozważań szczegółowych dotyczących ochrony rolnika prowadzącego gospodarstwo rolne w postępowaniu restrukturyzacyjnym prezentowanych w dalszych częściach pracy Autor przyjmuje stwierdzenie, że ustawodawca nie przewidział pełnej i kompleksowej ochrony gospodarstwa rolnego w kryzysie ekonomicznym (s.24-25).

W Rozdziale II rozprawy (*Gospodarstwo rolne jako przedmiot restrukturyzacji zadłużenia*) wbrew tytułowi dotyczy przede wszystkim aspektów historycznych, przy czym nie jest to odtwórstwo historycznoprawne. Za szczególnie cenne uznaje nawiązania do ustawodawstwa z okresu międzywojennego, przede wszystkim Rozporządzenia Prezydenta RP z 23.08.1932 r. o zapobieganiu skutkom trudności płatniczych w rolnictwie oraz Rozporządzenia Prezydenta RP z 24.10.1934 r. o konwersji i uporządkowaniu długów rolniczych. Autor zwraca uwagę, że to ostatnie rozporządzenie wprowadziło legalną definicję długu rolniczego, a także uregulowało kilka modeli pomocowych, które także i dziś mogą stanowić ciekawy punkt odniesienia przy formułowaniu wniosków dotyczących współczesnego ustawodawstwa ulgowego. W dalszej części tego rozdziału Autor przedstawia poglądy doktryny na temat gospodarstwa rolnego, jako pojęcia kluczowego z punktu widzenia dalszych części pracy. Choć rozważania na ten temat są niewątpliwie poprawne merytorycznie, należycie udokumentowane i obejmują nie tylko analizę obecnych regulacji, ale również ich ewolucję w ujęciu historycznym to można mieć żal, że Autor nie nawiązał w tym rozdziale do użytego w tytule pracy pojęcia „indywidualnego gospodarstwa rolnego” i nie wyjaśnił czy i ewentualnie w jakim zakresie pojęcie to pokrywa się z pojęciem „gospodarstwa rodzinnego”, któremu w rozdziale tym poświęcił dużo miejsca.

UNIwersytet
Warszawski

WYDZIAŁ PRAWA
I ADMINISTRACJI

Wydział Prawa i Administracji
Katedra Prawa Rolnego i Systemu Ochrony Żywności

Rozdział III (*Podmiot prowadzący gospodarstwo rolne w świetle przepisów ustawy z dnia 09.11.2018 r. o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne*) poświęcony został omówieniu pojęcia rolnika, a mówiąc precyzyjniej podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne, którego długi powstałe w związku z prowadzeniem działalności rolniczej mogą zostać objęte postępowaniem restrukturyzacyjnym prowadzonym na podstawie ustawy 9 listopada 2018 r. Co jest całkowicie uzasadnione tytułem pracy rozważania w tym rozdziale koncentrują się przede wszystkim na omówieniu pojęcia rolnika będącego osobą fizyczną. Zagadnienia związane z prowadzeniem gospodarstwa rolnego przez osoby prawne oraz jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej zostały omówione jedynie sygnalizacyjnie.

W Rozdziale IV (*Restrukturyzacja zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne jako instrument zarządzania ryzykiem w działalności rolniczej*) Autor prezentuje rozważania na temat pojęcia działalności wytwórczej w rolnictwie i przede wszystkim analizuje szczególne ryzyka związane z prowadzeniem tej działalności omawiając rolę pomocy publicznej w zarządzaniu tymi ryzykami. Rozważania te dotyczą w istocie podstaw aksjologicznych regulacji stanowiących podstawę ochrony rolników w ramach postępowań restrukturyzacyjnych. W końcowej części tego rozdziału Autor omówił zakres obowiązywania przywoływanej już ustawy z 9 listopada 2018 r. o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne, co stanowi wprowadzenie do omawiania szczegółowych rozwiązań przewidzianych tą ustawą w dalszych częściach pracy.

I tak, rozdział V (*Organy prowadzące postępowanie restrukturyzacyjne w sprawie oddłużenia gospodarstw rolnych*) poświęcony jest przede wszystkim kwestiom ustrojowym i procesowym dotyczącym organów prowadzących postępowania restrukturyzacyjne w sprawie zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne. W rozdziale tym omawiana jest pozycja prawna, struktura oraz kompetencje kolejno: Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Wojewódzkich Ośrodków Doradztwa Rolniczego oraz Krajowego

UNIwersytet
Warszawski

WYDZIAŁ PRAWA
I ADMINISTRACJI

Wydział Prawa i Administracji
Katedra Prawa Rolnego i Systemu Ochrony Żywności

Ośrodka Wsparcia Rolnictwa. W tej części pracy Autor analizuje również postępowanie w sprawie restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne.

W rozdziale VI (*Prawne formy udzielania pomocy publicznej na restrukturyzację zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa*) Autor omawia szczegółowe zagadnienia związane z udzielaniem kredytów restrukturyzacyjnych, a także z udzielaniem pożyczek na finansowanie spłaty zadłużenia powstałego w związku z prowadzeniem działalności rolniczej, co stanowi jeden z głównych modeli restrukturyzacji zadłużenia.

Z kolei Rozdział VII (*Prawne formy pomocy na restrukturyzację zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa*) obejmuje rozważania na temat działań związanych z restrukturyzacją zadłużenia rolniczego podejmowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa. Autor analizuje tu zagadnienia związane z udzielanymi przez KOWR gwarancjami zabezpieczającymi spłatę kredytu restrukturyzacyjnego, a także restrukturyzacją zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne dokonywaną w formie przejęcia przez KOWR długów podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne pod warunkiem przeniesienia przez ten podmiot własności całości albo części nieruchomości rolnej wchodzącej w skład gospodarstwa rolnego prowadzonego przez ten podmiot na rzecz Skarbu Państwa.

W Rozdziale VIII (*Restrukturyzacja w innych porządkach prawnych*) Autor analizuje rozwiązania prawne dotyczące restrukturyzacji zadłużenia rolniczego w wybranych obcych porządkach prawnych. Rozważania prawnoporównawcze dotyczą prawa francuskiego, prawa federalnego Stanów Zjednoczonych Ameryki, prawa federalnego Konfederacji Szwajcarskiej, a także prawa ukraińskiego. Choć oczywiście analiza rozwiązań obowiązujących w innych państwach jest zawsze ciekawa i jako punkt odniesienia może pomóc w sformułowaniu wartościowych wniosków na temat rozwiązań rodzimych, to w tym przypadku z pewnym żalem należy zwrócić uwagę, że – jak już wcześniej sygnalizowano - Autor poniechał wyciągnięcia wniosków z przeprowadzonej analizy rozwiązań obcych.

UNIwersytet
Warszawski

WYDZIAŁ PRAWA
I ADMINISTRACJI

Wydział Prawa i Administracji

Katedra Prawa Rolnego i Systemu Ochrony Żywności

Jednocześnie w sposób nie do końca przekonujący wskazano zasady doboru krajów, których ustawodawstwo ulgowe zostało przyjęte do porównania. Rodzi się również pytanie, które z analizowanych rozwiązań państw obcych można byłoby rekomendować do wdrożenia w Polsce, a jeżeli żadne to dlaczego? W pracy nie można odnaleźć jasnego stanowiska Autora w tym zakresie, dlatego też z recenzenckiego obowiązku wskazuję, że w mojej opinii skądinąd ciekawy opis zaprezentowany w Rozdziale VIII niewiele wnosi do głównego nurtu rozważań i w gruncie rzeczy w obecnym kształcie mogłyby zostać pominięty.

W przedstawionym w Rozdziale IX (*Zakończenie*) podsumowaniu pracy doktorskiej wyeksponowano i uzasadniono główne jej tezy oraz przedstawiono postulaty do ustawodawcy. Do najważniejszych z nich zaliczyć należy twierdzenie, że przepisy ustawy z 9 listopada 2018 r. o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne nie dają możliwości skutecznej restrukturyzacji zadłużenia pieniężnego powstałego w związku z prowadzeniem działalności rolniczej. Teza ta stanowi podstawę formułowania dość ważkich postulatów *de lege ferenda* (s. 395-401). Wśród tych postulatów wybija się przede wszystkim propozycja stworzenia jednolitego systemu restrukturyzacyjnego dostępnego dla ogółu podmiotów. Autor proponuje w szczególności zmianę treści art. 4 ust. 1 ustawy prawo restrukturyzacyjne w ten sposób, by zdolność restrukturyzacyjną miał również rolnik indywidualny. Jednocześnie Autor proponuje wprowadzić do treści tej ustawy osobny dział dotyczący restrukturyzacji zadłużenia rolnika indywidualnego prowadzącego gospodarstwo rodzinne. *Nota bene* niejako przy okazji Autor formułuje ciekawy postulat wprowadzenia definicji pojęcia gospodarstwa rodzinnego do treści Kodeksu cywilnego uznając najwyraźniej dotychczasową definicję sformułowaną w ustawie o kształtowaniu ustroju rolnego za nieadekwatną do potrzeb nowej regulacji. Ten ciekawy postulat nie jest niestety wystarczająco uzasadniony. W tym kontekście należy wskazać, że stwierdzenia Autora, że „dotychczas ustawodawca nie zdecydował się na wprowadzenie legalnej definicji gospodarstwa rodzinnego”, a także że „taką definicję można próbować odczytać z treści art. 2a ust. 1 w zw. z ust. 2 u.k.u.r.” (s. 396-397) pozwalają postawić pytanie czy aby Autorowi

UNIwersytet
Warszawski

WYDZIAŁ PRAWA
I ADMINISTRACJI

Wydział Prawa i Administracji
Katedra Prawa Rolnego i Systemu Ochrony Żywności

w ogóle nie umknął fakt, że pojęcie gospodarstwa rodzinnego (zgadzam się, że w sposób ułomny) zostało jednak zdefiniowane wprost w treści art. 5 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego. Być może jednak jest to po prostu lapsus językowy. Bardzo interesujące są postulaty powiązania nadzwyczajnych trybów restrukturyzacyjnych skierowanych do podmiotów prowadzących działalność rolniczą z realizacją normy konstytucyjnej sformułowanej w art. 23 Konstytucji RP, w taki sposób aby tryby te dostępne były wyłącznie dla rolników indywidualnych prowadzących gospodarstwa rodzinne (choć na str. 397 Autor dopuszcza także stosowanie ich wobec innych podmiotów, których głównym przedmiotem działalności jest działalność wytwórcza w rolnictwie).

Korzystając ze zwyczajowego prawa recenzenta do postawienia Doktorantowi pytania, zwracam się niniejszym z prośbą o zajęcie stanowiska w tej kwestii tj. o wyjaśnienie czy – w opinii Doktoranta szczególne tryby restrukturyzacyjne powinny być dostępne wyłącznie dla rolników indywidualnych prowadzących gospodarstwa rodzinne, czy też należy utrzymać szerszy zakres podmiotowy stosowania tych przepisów? Tak jak zaznaczyłem zdanie Autora na ten temat wyrażone w pracy nie jest jasne – stąd prośba o doprecyzowanie.

W oparciu o przeprowadzoną w pracy wszechstronną i rzetelną analizę zebranego materiału badawczego Autor formułuje także szereg innych ciekawych i niewątpliwie wartościowych wniosków *de lege ferenda* dotyczących rozwiązań szczegółowych przyjętych w ustawie o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne. Całkowicie zgadzam się z Autorem, że uwzględnienie przynajmniej części z nich byłoby całkowicie zasadne (przykładowo: dopuszczenie możliwości ustanawiania hipoteki zabezpieczającej roszczenia ARiMR, czy też KOWR na nieruchomościach osób trzecich).

7. Konkluzja

Generalnie można uznać, że przedstawiona rozprawa doktorska odpowiada współcześnie obowiązującym standardom. Obejmuje ona dojrzały wywód naukowy, dotyczący istotnej dla

UNIwersytet
Warszawski

WYDZIAŁ PRAWA
I ADMINISTRACJI

Wydział Prawa i Administracji

Katedra Prawa Rolnego i Systemu Ochrony Żywności

nauk prawnych problematyki badawczej. Nie mam wątpliwości, że Doktorant jest ekspertem w zakresie tematyki prawa restrukturyzacyjnego, ale również wykazuje się4 biegłością w obszarze prawa cywilnego i prawa rolnego. Potrafi dobrać materiał normatywny do analizy, zidentyfikować problemy interpretacyjne oraz formułować — najczęściej trafne — wnioski o charakterze ogólnym i szczegółowym. Podkreślenia wymaga wykazana przez Autora umiejętność krytycznego konfrontowania własnych poglądów z zastaną myślą prawniczą (doktryną i judykaturą) oraz formułowania racjonalnych argumentów i postulatów, kierowanych do podmiotów tworzących i stosujących prawo.

W konkluzji stwierdzam, że przedstawiona praca stanowi oryginalne i w pełni samodzielne rozwiązanie istotnego i posiadającego duże znaczenie praktyczne problemu naukowego jakim jest sytuacja prawna osób prowadzących gospodarstwo rolne w postępowaniu restrukturyzacyjnym związanym z zadłużeniem powstałym w związku z prowadzeniem działalności rolniczej. Praca ta zarazem stanowi wyraz ogólnej wiedzy teoretycznej mgr Adriana Jaworskiego z zakresu nauk prawnych (prawo) oraz dowodzi umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Drobne uwagi do rozprawy przedstawione w niniejszej recenzji nie umniejszają jej wysokich walorów.

Wyrażam przekonanie, że rozprawa doktorska mgr Adriana Jaworskiego spełnia wymagania ustawy i w konsekwencji wnoszę o dopuszczenie Autora do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

dr hab. Konrad Marciniuk, prof. ucz.